

Jégkorszaki állatleletek Borsodban OSTROM AZ OSTROMOSON

Néhány évvel ezelőtt Dénes György, a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat titkára — aki a bódvaszilasai Ostromos-hegy páratlanul szép barlangjait ta-

Az egyik lelőhely az Ostromos-hegy mészkőbányájában.
A meredek oldal sötétebb része a vörös agyag, amelyből az őszállatok csontjai előkerültek

Az Ostromoson felfedezett ősrágcsálónak, az *Eutamias simplex*-nek a fogazata

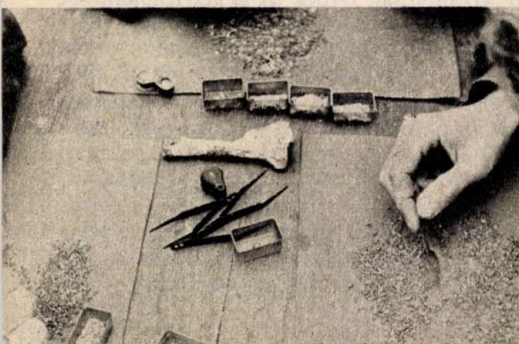
A paleontológusok az agyagot a napon szárítják, és a nagyobb csontokat meg kődarabokat kisedik belőle

A szerző felvételei

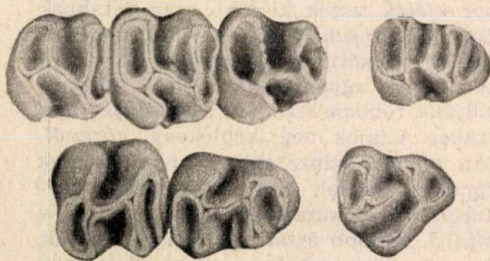

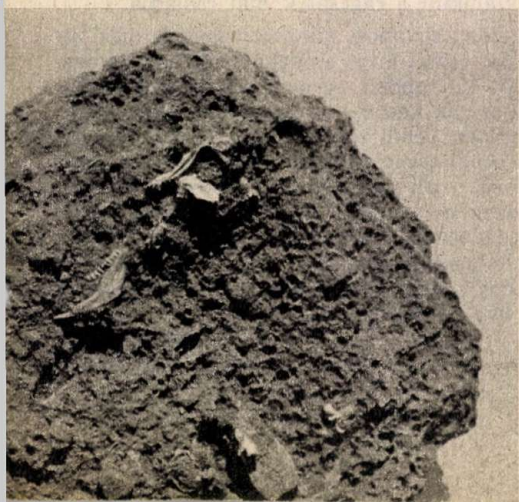
A Bódva vízében különböző lyukméretű sziták segítségével kimossák az agyagot

A mosás után apró kődarabkák, csontok és csontszilánkok maradnak vissza, amelyeket gondos munkával válogatnak szét

Ősi rágcsálók állkapcsai egy agyagrögben

nulmányozta — értesítette a Nemzeti Múzeumot, hogy az *Ostromos-hegy kőfejtőjéből őállati csontok kerültek elő.*

A meredek hegy az észak-borsodi Karszton, Miskolctól 56 km-re *Bódvaszilas, Bódvarákó és Tornaszentandrás* községek háromszögében 380 méterre emelkedik a *Bódva* völgyének talpa fölé. Anyaga mészkő, és ezt az Ózdi Kohászati Művek részére termelik ki.

A terület megvizsgálására 1967 nyarán a Nemzeti Múzeum Őslénytárának szakemberei a helyszínre utaztak. A hegy mészkőszikláinak között *egy 15 méter széles és 20 méter magas hasadékot találtak*, amelyet vörös agyag töltött meg. (A vörös szín az agyagban levő vasvegyületektől származik, és a leletek szempontjából nincs jelentősége.) E vörös agyagban sok *őállatnak a csontmaradványára* bukkantak. A gazdag csontanyag zömmel *apró rágcsálók* maradványait tartalmazta. A paleontológusok* különböző szempontokat figyelembe véve megállapították, hogy a leletek a *jégkorszak első szakaszából* származnak. Hogy ez hány évvel ezelőtt volt, nem tudjuk pontosan, a szakemberek csupán annyit mernek mondani, hogy *egy-másfél millió évvel ezelőttre* tehető. A *jégkorszak e szakaszában a jég egy időre visszavonult az Északi-sarkra, és akkor hazánk területén a korábbiaknál melegebb éghajlat uralkodott.* Erről tanúskodik az *Ostromoson* talált néhány melegkedvelő növény- és állatfaj. A jég később fokozatosan elöregnyomult, az *ostromosi állatközösség* tagjai *kipusztultak vagy délebbre vándoroltak.* A *jégkorszak* későbbi szakaszaiban már nem találkozzunk velük.

1968-ban még *egy hasadékot találtak*, amely ugyancsak érdekes leleteket rejtgetett. Ekkor kezdték sejteni a szakemberek, hogy a lelőhelyek hazai és európai viszonylatban olyan jelentős *ősgérinces-maradványokat* rejtjenek magukban, hogy feltárásukra érdemes szervezett, nagy ásatást indítani.

Cseppkövesedett csontok

1969 júliusában került erre sor, ugyancsak a Nemzeti Múzeum szakemberének,

Jánossy Dénesnek a vezetésével. A háromhetes ásatás első napjaiban a bányázem támogatásával sikerült az első ízben talált hasadék anyagának nagy részét kifejteni és a Bódva partján felütt sáfortáborunkba leszállítani.

Az idő hátralevő részében egyrészt a már lehordott anyagot, másrészt a második hasadék őserinces anyagát válogattuk ki. Ez az utóbbi hasadék függőleges volt, 5 méter széles és 12 méter mély. Ezt is vörös agyag töltötte ki. A kőfejtés az egyik oldalát szabaddá tette. A hasadékok oldalán valamikor erős cseppkőképződés ment végbe. A cseppkő az üledéket és a csontokat is *összecementezte*. Ennek köszönhetjük, hogy a leletek oly nagy ép-ségben maradtak meg, és hogy nem keveredtek egymással az agyagrétegek. A csontok cseppkővel itatódta át, és ettől *összecementeződtek* a koponyák az állkapcsokkal, a végtagok részei egymással. Ez igazán ritka eset, és nagyon megkönynyíti a régészek munkáját, mert nem kell a széthullott csontok összerakogatásával bajlódni.

Az ásatási munka azzal kezdődött, hogy az agyagot a napon *szárítottuk*, azután *iszapolással* szedtük ki belőle a csontokat. Az iszapolandó anyagot a Bódva vizében 5 mm és 0,8 mm lyukátmérőjű szitákon mostuk át. A szita szövetén maradt apró kőzet- és csontkeverék nap-sütéses helyre, ácsolt szárítóasztalra került. A száradás után e keveréknek a *különválogatására*, majd a csontok elsődleges *meghatározására* került sor. Ennek során megállapítottuk, hogy a csontok milyen állatfajtól származnak. Ezt otthon a múzeumban még alaposabb mikroszkópos meghatározás követte.

Egyedülálló lelet: egy-ősrágcsáló

Jánossy Dénes meghatározása szerint 30—40 állatfaj maradványa került elő a vörös agyagból. Közülük különösen érdekes annak a *hüllőnek* az előfordulása, amely ma az Adria mentén él. Megemlítendő a *vakondok* egyik ősi alakja, a *cickányok* két kihalt képviselője és egy *sünfaj*. A *denevérek* közül három patkós orrú faj, a hegyes orrú denevérek közül négy-öt faj, végül a hosszú fülű denevérek egy faja került napvilágra.

Az állattársaság legjelentősebb alakja egy *ősi rágcsáló* (*Eomydia*). Eddig úgy tudtuk, hogy az az ősrágcsálócsoporthoz tartozott, már 35—40 millió évvel ezelőtt kipusztult. (Leglábbis eddig a későbbi korokból nem kerültek elő a csontjaik.) Az *Ostromoson* talált ősrágcsáló a maga korában ritkaság volt, és egy már akkor is régen kihalt csoportnak az utolsó képviselőjeként, élő kövületként élt. Korábban kihalt rokonaitól eltérő jellegei miatt Jánossy Dénes új *nemzetséggé* és új *fajként* írta le. Tudományos neve *Est-ramomys simplex* lett; ezt magyarul talán így fejezhetnénk ki: *ostromosi egyszzerű egér*. Alsó és felső fogsorában egyaránt három-három zápfog mellett egy-egy előzápfog is viselt, mint a primitívebb, ősbibb típusú rágcsálók általában.

De megtaláltuk itt még a *pele*, a *földikutya*, a valódi *egér*, a *hőrcsög*, a *lemming*, a *nyúl*, a *fütyöntőnyúl*, egy *kutya*-féle és a *szarvas* maradványait is.

A pocokfajok kialakulása

A leletanyag legnagyobb hányadát a *pocokfélék* tették ki több száz darabbal. Meghatározásuk már nagyobb nehézségekbe ütközött, és jelenleg is folyik. A pocokfélék ugyanis *ekkor éltek törzsfjeldésük robbanásszerűen szerteágazó időszakát*. A fajok még „képlékeny” korszakban voltak. Szinte számtalan változatuk éppen csak-csak hogy különbözött egymástól, és fokozatosan mentek át egymásba. Később aztán sok kihalt közülük, és a megmaradtak a többi változattól függetlenül tovább fejlődtek. Egyre inkább különböztek egymástól, míg végül kialakult a rágcsálók mai családja.

Az ostromosi állatközösségben más fajok éltek, mint a jégkorszak előttiekben. De különbözik ez az állatközösség a jégkorszak későbbi szakaszainak állatvilágától is. Tehát az ostromosi leletek egy *jól elkülöníthető fejlődési szakaszt képviselnek*. Azért is jelentősek, mert a jégkorszak és az előző korszak eddig tisztázatlan kapcsolataira némi fényt derítenek. Az ásatások az idén nyáron folytatódnak, hogy még részletesebb képet nyerjünk erről az átmeneti korról.

Bécsy László

(Magyar Állami Földtani Intézet)